Tristețe în doi

de Juan Carlos Onetti

Traducere din limba spaniolă de Ileana Scipione

Pentru M.C.

Dragă Tristisima[1],

Înţeleg că, în ciuda legăturilor de negrăit şi de nenumărat ce ne unesc, a sosit clipa să ne mulţumim unul altuia pentru intimitatea din ultimele luni şi să ne spunem adio. Toate foloasele îţi vor aparţine. Cred că nicicând nu ne-am înţeles cu adevărat; îmi asum vina, răspunderea, eşecul. Invoc, ca să mă scuz (doar pentru noi, firește), greutatea navigării între două ape în cursul a X pagini. Consider binemeritate clipele fericite. Oricum, te rog să mă ierţi. Nicicând nu te-am privit drept în faţă, nici nu ţi-am arătat-o pe-a mea.

J.C.O.

În urmă cu ani, care poate că au fost mulţi ori s-au amestecat cu trecutul în rarele clipe de fericire, ea locuise în odaia bărbatului. Un dormitor ușor de imaginat, o baie în ruină şi murdară, un ascensor care se zgâlţâia; doar asta îşi mai amintea din casă. Totul se petrecuse înainte de căsătorie, cu câteva luni înainte.

Voia să se ducă, dorea să se întâmple orice (lucrul cel mai brutal, cel mai anemic şi mai dezamăgitor), orice lucru util singurătăţii şi ignoranţei sale. Nu se gândea la viitor şi se simţea capabilă să-l nege. Dar o teamă care n-avea nici în clin, nici în mânecă cu vechea durere a obligat-o să spună nu, să se apere cu mâinile şi tăria muşchilor. N-a primit, a trebuit să recunoască, decât gustul bărbatului pătat de soare şi plajă.

[1] În lb. sp., „foarte tristă”(n. tr.).

A visat în zori, deja plecată şi departe, că mergea singură printr-o noapte care ar fi putut fi alta, aproape dezbrăcată, doar cu o cămăşuţă scurtă, cărând o valiză goală. Era condamnată la disperare şi îşi târa lent picioarele desculţe pe străzi pustii, străjuite de copaci, cu trupul ţeapăn, aproape sfidător.

Deziluzia, tristeţea, când spusese da morţii, se puteau suporta numai pentru că, dintr-un capriciu, gustul bărbatului îi renăştea în cerul gurii la fiece capăt de stradă unde îl chema şi-l aştepta. Paşii dureroşi deveneau tot mai domoli, până se linişteau. Atunci, pe jumătate despuiată, în umbră, înconjurată de simulacrul tăcerii, de vreo două felinare din depărtare, se oprea să tragă zgomotos aer în piept. Cărând valiza fără greutate, savura amintirea şi continua să meargă, făcând cale întoarsă.

Brusc a zărit luna enormă ce se înălţa printre case cenuşii, negre şi murdare; era tot mai argintie, cu fiecare pas pe care femeia îl făcea, şi topea în grabă bordurile sângerii ce o susţinuseră. Pas cu pas, femeia a înţeles că nu avansa cu valiza în mână spre nici o destinaţie, nici un pat, nici o odaie. Luna era de-acum monstruoasă. Aproape despuiată, cu trupul drept şi sfredelind noaptea cu sânii ei mici, a mers înainte, ca să se cufunde în luna nemăsurată ce continua să crească.

Bărbatul era din zi în zi tot mai slab, iar ochii lui cenuşii îşi pierdeau culoarea, devenind apoşi, departe de-acum de curiozitate ori rugă. Niciodată nu i se întâmplase să plângă, iar anii lui, treizeci şi doi, îl învăţaseră cel puţin că erau inutile orice abandon, orice nădejde de a pricepe.

O privea fără sinceritate şi fără minciună în fiecare dimineaţă, copleşită de micul dejun, pe deasupra mesei pline instalate în bucătărie, întru fericirea verii. Poate că vina nu-i aparţinea întru totul, poate că era inutil să încerce să afle a cui era şi a cui continua să fie.

O privea pe ascuns în ochi. Dacă grija, fulgerul rece, socotelile lui se puteau numi privire. Fără să se trădeze, ochii bărbatului se făceau tot mai mari şi mai limpezi în fiece dimineaţă. Dar el nu încerca să-i ascundă; nu voia decât să ocolească, fără grosolănie, ceea ce ochii erau condamnaţi să întrebe şi să spună.

Avea pe atunci treizeci şi doi de ani şi se foia, de la nouă la cinci, prin birourile unui local enorm. Îi plăceau banii, ori de câte ori erau mulţi, aşa cum se simt bărbaţii atraşi de femei înalte

şi grase, tolerându-le, nepăsători, bătrâneţea. Mai credea şi în fericirea plicticoaselor sfârşituri de săptămână, în sănătatea care venea pentru toţi din cer, în aerul liber.

Era ici şi colo, presimţea că domina orice formă de fericire, de ispită. O iubise pe muierea ce-l hrănea şi dăduse naştere unul copil care plângea fără preget la catul de sus. Acum o privea uluit: era, în treacăt fie zis, ceva mai rău, mai josnic, mai fără viaţă decât o necunoscută al cărei nume n-ajunge nicicând până la noi.

La ora nicicând aceeaşi a micului dejun, soarele intra prin ferestrele înalte; aromele grădinii se complicau pe masă, încă slabe, ca un început lejer de bănuială. Nici unul din ei nu putea nega soarele, primăvara; în ultimul rând, moartea iernii.

La câteva zile după mutat, când nimeni nu se gândise încă să transforme grădina sălbatică şi încâlcită într-o succesiune funerară de bazine pentru creşterea peştilor, bărbatul s-a trezit cu noaptea în cap şi a aşteptat zorii. De cum a început să se lumineze de ziuă, a înfipt o cutie de conserve în araucaria[2] şi a plecat cu revolverul micuţ cu incrustaţii de sidef, care îi atârna într-o mână. A ridicat braţul şi n-a putut auzi decât micile lovituri frustrate ale pichamărului. S-a întors acasă cu o senzaţie exagerată de ridicol şi proastă dispoziţie; fără să dea dovadă de vreo grijă, fără nici un respect pentru somnul femeii, a aruncat arma într-un cotlon din şifonier.

- Ce s-a întâmplat? a murmurat ea, în vreme ce bărbatul începea să se dezbrace, ca să intre în baie.

- Nimic. Ori gloanţele-s perforate, deşi le-am cumpărat acum mai puţin de o lună, ori revolverul s-a stricat. Era al mamei ori al bunicii, are trăgaciul slăbit. Nu-mi place să stai singură aici, noaptea, fără să ai cu ce să te aperi. Dar mă ocup eu de asta chiar azi.

- N-are nici o însemnătate, a zis femeia, ducându-se, desculţă, să ia copilul. Am plămâni buni şi vecinii au să mă audă.

- Ştiu chestia asta, a spus bărbatul şi a râs.

S-au privit drăgăstos şi batjocoritor. Femeia a aşteptat zgomotul maşinii şi s-a culcat la loc, cu bebeluşul atârnat de sfârcul unui sân.

---

[2] Arbore de pâna la 50 m înălţime (*Araucaria heterophylla*), originar din America (unde formează păduri întinse), cu crengi care cresc piramidal şi frunze verzi tot anul. În Europa este cultivat în scop ornamental (n. tr.).

Slujnica intra şi ieşea, fără să se poată şti întotdeauna de ce. Femeia era obişnuită, nu mai credea în ruga din ochii bărbatului, de-atâtea ori întrezărită, ca şi cum privirea, expresia, tăcerea umedă n-aveau mai mare importanţă decât culoarea irisului, înclinaţia moştenită de la pleoape. Dar el era incapabil să accepte lumea; nici afacerile, nici fiica inexistentă, adeseori dată uitării, adeseori vioaie, tenace, dură, diferită, în pofida beţiilor premeditate, afacerilor, tovărăşiilor şi a singurătăţilor de neocolit. Probabil că nici ea și nici el nu credeau total în realitatea nopţilor, în fericirile lor scurte şi previzibile.

N-aşteptau nimic de la ceasurile pe care le petreceau împreună, dar nici n-acceptau sărăcia. El continua să se joace cu ţigara şi scrumiera; ea întindea unt şi jeleu pe pâinea prăjită. În cursul acelor dimineţi, el nu încerca, în realitate, să se uite la ea; se mărginea să-i arate ochii, ca un cerşetor aproape dezinteresat, fără credinţă, care arăta o rană, un ciot.

Ea vorbea despre rămăşiţele grădinii, despre furnizori şi despre copilul roz din odaia de la catul de sus. Când bărbatului îi era lehamite să mai aştepte fraza, vorba imposibilă, se ducea să-l sărute pe frunte şi lăsa porunci pentru lucrătorii care construiau bazinele pentru peşti.

Bărbatul vedea lună de lună că era tot mai bogat, că, fără nici un efort şi nici un ţel, conturile din bancă îi erau tot mai mari. Nu izbutea să descopere o destinaţie sigură, ambiţioasă, pentru banii câștigați.

Până pe la cinci ori şase seara vindea piese de schimb pentru automobile, tractoare, pentru orice soi de maşini. Dar începând de la patru folosea telefonul, răbdător şi fără ranchiună, ca să se asigure împotriva spaimei, ca să-şi asigure o femeie într-un pat ori la o masă de restaurant. Se mulţumea cu puţin, cu ceea ce îi era strict necesar: un zâmbet, o mângâiere pe obraji, care se putea confunda cu duioşia ori cu înţelegerea. După aceea, firește, actele iubirii, scrupulos plătite cu rochii, parfumuri, obiecte inutile. Plătite şi – viciul, dominaţia, noaptea întreagă – cu resemnarea în faţa pălăvrăgelilor versatile şi imbecile.

La întoarcere, în zori, ea îi adulmeca mirosurile ordinare, imposibil de ascuns, şi-i spiona chipul osos care urmărea, atât de greşit, să se arate placid. Bărbatul n-aducea nimic de povestit. Privea şirul de sticle din dulap şi alegea, la întâmplare, una, oricare dintre ele. Cufundat în jilţ, calm, cu un deget între paginile unei cărţi, bea în faţa tăcerii ei, a simulacrelor ei de somn, a ochilor ei care priveau, nemişcaţi şi ficşi, în tavan. Ea nu striga; o vreme, a încercat să priceapă

fără dispreţ, a vrut să-i dea o parte din mila pe care o simţea pentru sine, pentru viaţă şi sfârşitul ei.

Pe la jumătatea lui septembrie, imperceptibil la început, femeia a început să-şi caute o consolare, să creadă că viaţa-i ca muntele ori ca piatra, că n-o facem noi, că n-o făceau nici unul, nici celălalt.

Nimeni, nimeni nu poate şti cum şi de ce a început acea istorie. Ceea ce încercăm să povestim a început într-o seară liniştită de toamnă, când bărbatul a umbrit crepusculul încă însorit din grădină şi s-a oprit să privească de jur-împrejur, să miroasă pajiştea, ultimele flori ale arbuştilor sălbatici, crescuţi anapoda. A stat neclintit o vreme, cu capul într-o parte, cu braţele căzute, fără vlagă, de-a lungul trupului. Apoi a înaintat spre cercul de gărdurariţă şi de acolo a început să măsoare grădina cu paşi regulaţi, calmi, cam de un metru fiecare. A mers de la sud la nord, apoi de la est la vest. Ea îl privea de după draperiile de la catul de sus; orice lucru de rutină putea fi începutul unei speranţe, confirmarea unei nenorociri. Copilul zbiera spre sfârşitul serii; şi nimeni nu putea să afirme dacă era deja îmbrăcat în roz, dacă îl îmbrăcaseră astfel de la naştere ori dinainte.

În acea noapte de duminică, ziua cea mai tristă a săptămânii, bărbatul a spus în bucătărie, amestecându-și cafeaua în ceaşcă:

- Atâta pământ şi nu serveşte la nimic.

Ea i-a spionat faţa ascetică, chinurile diluate şi neînţelese. A văzut o nouă lene diavolească, noua naştere a voinţei.

- Întotdeauna m-am gândit..., a zis femeia, înţelegând, în vreme ce vorbea, că în realitate minţea, că n-avusese nici timp, nici chef să se gândească la aşa ceva, înţelegând că vorba “întotdeauna” îşi pierduse orice sens. Întotdeauna m-am gândit la pomi fructiferi, la ronduri trasate după un plan, la o grădină adevărată.

Chiar dacă ea se născuse acolo, în casa veche, departe de apa plajelor pe care le botezase, cu orice pretext, bătrânul Petrus. Se născuse şi crescuse acolo. Şi când lumea venise s-o caute, n-o înţelesese deloc, aşa cum era ea ocrotită şi înşelată de arbuştii capricioşi şi prost crescuţi, de misterul – din lumină şi umbră – al bătrânilor pomi răsuciţi, dar întregi, al pajiştii inocente,

înalte, grosolane. Avusese o mamă care cumpărase o maşină de tuns gazonul şi un tată care ştiuse să promită, după fiecare cină, că munca avea să reînceapă a doua zi. N-o făcuse nicicând. Ungea uneori maşina ceasuri la rând ori o împrumuta vreunui vecin luni întregi.

Dar grădina, surogat de pădure, nu fusese niciodată atinsă. Aşa că micuţa învăţase că nici o vorbă nu se putea compara cu "mâine": niciodată, nimic, dăinuire şi pace.

Încă de foarte mică, descoperise gluma afectuoasă a arbuştilor, pajiştea, orice copac anonim şi strâmb; descoperise, hohotind, că aceştia ameninţau să invadeze casa, ca să dea înapoi doar după câteva luni, gârboviţi, satisfăcuţi.

Bărbatul şi-a băut cafeaua, apoi a dat din cap, domol şi hotărât. A făcut o pauză ori a lăsat-o pe femeie să se apropie şi să se întindă.

- Poate să rămână, lângă uşile din sticlă, un colţ unde să te întinzi şi să guşti ceva răcoritor, când vine iar vara. Dar restul, totul, trebuie cimentat. Vreau să fac bazine pentru creşterea peştilor. Exemplare rare, greu de îngrijit. Unii câştigă o grămadă de bani cu aşa ceva.

Femeia ştia că bărbatul minţea; nu credea în interesul lui pentru bani, nu credea că s-ar putea tăia bătrânii copaci inutili şi bolnavi, s-ar putea distruge pajiştea nicicând îngrijită, florile fără nume ştiute, palide, trecătoare, cu capul plecat.

Dar bărbaţii, lucrătorii, erau trei, s-au apropiat să stea de vorbă într-o dimineaţă de duminică. Ea îi privea de la catul de sus; doi stăteau în picioare, de-o parte şi de alta a fotoliului de grădină aproape orizontal, din care răzbăteau instrucţiunile, întrebările despre preţ şi vreme; al treilea stătea pe vine, purta un basc, era enorm şi placid, şi mesteca o tulpiniţă.

Şi l-a amintit până la sfârşit. Cel mai în vârstă, şeful, gârbovit, cu păr mult şi alb, căruia îi atârnau mâinile, s-a oprit un timp cu spatele la poarta mare cu grilaj. A contemplat fără nici o uimire copacii fără frunze, terenul vast, acoperit de tot soiul de bălării. Ceilalţi au înaintat, încărcaţi inutil cu coase, lopeţi şi târnăcoape, iar năuceala le împiedica picioarele. Cel mai tânăr şi mai solid, cel mai leneş, continua să muşte din tulpiniţa la capătul căreia era o floricică îmbujorată. Era duminică dimineaţă şi primăvara înfiora frunzele din grădină; femeia le privea, încercând să se înşele, cu gura copilului spânzurată de-un sân.

Ea cunoştea ciuda, dorinţa de a-i face rău bărbatului. Dar totul fusese discutat de multe ori, înţeles până în punctul în care crezi că ajungi să-l pricepi pe celălalt, că n-a mai crezut cu putinţă să se răzbune, distrugând grădina şi propria-i viaţă. Uneori, când amândoi acceptau visul de a fi uitat, bărbatul o găsea tricotând în grădină şi relua discuţia fără nici o introducere:

- Totu-i bine, totu-i mort, de parcă nici n-ar fi fost. Faţa slabă şi obsesivă refuza s-o privească. Dar de ce trebuise să se nască băiat? Luni la rând i-am tot cumpărat lâneturi roz și rezultatul a fost ăsta, un băiat. Nu-s nebun. Ştiu că-i tot aia, în fond. Dar o fetiţă poate ajunge să fie a ta, numai a ta. Gângania asta, în schimb ...

Ea a stat un timp liniştită, şi-a oprit mâinile în loc şi, în cele din urmă, l-a privit. Mai slab, cu ochii limpezi şi mai mari, cu picioarele desfăcute lângă ea, dezolant şi batjocoritor. Minţea, amândoi ştiau că bărbatul minţea; dar înţelegeau asta în chipuri foarte diferite.

- Am vorbit atât de mult despre toate astea, a zis femeia, plictisită. A trebuit să te ascult de atâtea ori...

- Posibil. De mai puţine ori, totuşi, decât mi-a venit mie să reiau subiectul. E băiat, îmi poartă numele, eu îl întreţin şi va trebui să-l educ. Putem să ne distanţăm, să privim din afară? Căci, în acest caz, eu sunt un domn sau un nenorocit. Şi tu, o curviştină vicleană.

- Rahat, a spus ea delicat, fără ură, fără să se poată şti cu cine vorbea.

Bărbatul s-a uitat iar la cerul care se întuneca, la primăvara neîndoioasă. S-a răsucit şi a pornit către casă.

Poate că întreaga istorie a pornit de aici, din acest punct atât de simplu şi teribil; opţiunea depinde de dorinţa de a te gândi la acest lucru ori de neatenţie: bărbatul nu credea decât în nenorocire şi şansă, în noroc ori ghinion, în tot ceea ce-i trist şi vesel, şi ne poate cădea pe cap, indiferent dacă o merităm sau nu. Ea credea că ştia ceva mai mult; se gândea la soartă, la greşeli şi mistere, accepta vinovăţia şi – la capăt – a sfârşit prin a accepta că a trăi e o vină suficientă pentru a ne face să acceptăm plata, recompensa ori pedeapsa. Acelaşi lucru, la urma urmelor.

Uneori, bărbatul o deştepta ca să-i vorbească despre Mendel. Îşi aprindea pipa ori o ţigară şi aştepta să fie sigur că ea îl asculta, resemnată. Poate că el aştepta un miracol în sufletul lui ori

în cel al femeii lui ce stătea în pielea goală, orice lucru care să poată fi exorcizat şi să le dăruiască pacea ori o înşelătorie echivalentă.

- De ce Mendel? Puteai să fi ales dintre atâţia alţii mai buni, dintre atâţia cu care să-mi fie mai puţină ruşine.

Voia să audă din nou relatarea întâlnirilor femeii cu Mendel; dar, în realitate, dădea întotdeauna înapoi, speriat să afle totul, definitiv; hotărât, în fond, să se salveze, să ignore motivele. Nebunia lui era umilă şi putea fi respectată.

Mendel sau oricare altul. Tot aia era. N-avea nimic comun cu iubirea. Într-o noapte, bărbatul a încercat să râdă:

- Şi, cu toate astea, aşa stătea scris. Fiindcă lucrurile s-au încurcat ori s-au armonizat, aşa încât azi pot să-l trimit pe Mendel la mititica. Pe Mendel, și nu pe altul. O hârtiuţă falsificată, o semnătură desenată de el. Şi nu mă pune gelozia în mişcare. Are o soţie şi trei copii cu totul şi cu totul ai lui. O casă sau două. Continuă să pară fericit. Nu-i gelozie, ci invidie. E greu de înţeles. Pentru că mie personal nu-mi serveşte la nimic să distrug toate astea, să-l distrug sau nu pe Mendel. Voiam s-o fac cu mult înainte de a descoperi, înainte de a afla că era cu putinţă. Îmi închipui, ştii, posibilitatea invidiei pure, fără motive concrete, fără ranchiună. Uneori, foarte rar, mi se pare cu putinţă.

Ea n-a răspuns. Ghemuită lângă primul frig al zorilor, se gândea la copil, aştepta întâiul scâncet de foame. El, în schimb, aştepta miracolul, învierea fetei însărcinate pe care o cunoscuse, a lui proprie, cea cu iubirea în care crezuseră, ori pe care o construiseră luni la rând cu hotărâre, fără înşelătorii deliberate, lăsându-se în voia sorţii, atât de aproape de fericire.

Bărbaţii au început să lucreze într-o luni, tăind fără grabă cu fierăstrăul copacii pe care îi luau cu ei la sfârşitul lucrului, într-un camion rablagit, care scrâşnea de bătrâneţe, suferind fără încetare. După câteva zile, au început să cosească bălăriile înflorite, pajiştea care se îndreptase şi mustea de seve. N-aveau nici un fel de orar; poate că s-ar fi angajat să facă toată munca, direct, fără neplăcerile plăţii cu ziua, fără greşeli şi fără lene. Totuşi, n-au arătat niciodată că s-ar grăbi.

Bărbatul nu-i vorbea nicicând despre ce se petrecea în grădină. Continua să fie slab şi tăcut, fuma şi bea. Cimentul se întindea acum peste pământ şi peste amintirile lui, alb, şi apoi de îndată cenuşiu.

Atunci, la sfârşitul unui mic dejun, supărat şi neatent, bărbatul a stins ţigara pe fundul unei ceşti şi, aproape zâmbind, ca şi cum îşi înţelegea într-adevăr soarta vorbelor, a spus domol, fără să se uite la ea:

- N-ar fi rău să-i urmăreşti pe fântânari cum muncesc. Între două beţii. Nu mi se pare că turnatul cimentului avansează.

Din clipa aceea, cei trei argaţi au devenit fântânari. Acum cărau plăci mari de sticlă în vederea construirii acelor bazine imense destinate peştilor, instalate cu deliberată asimetrie, disproporţionate în raport cu orice soi de vietăți pe care ar fi dorit să le crească acolo.

- Da, a zis ea. Pot să vorbesc cu bătrânul. Şi să mă duc acolo unde era grădina, ca să mă uit la ei cum lucrează.

- Bătrânul, a făcut băşcălie bărbatul. Ştie să vorbească? Cred că-i conduce dând din mâini şi din sprâncene.

A început să se ducă zilnic în locurile unde se turna ciment, dimineaţa şi seara, profitând de orarul capricios ales de ei. Poate că şi despre ea se putea spune că era supărată şi neatentă.

Mergea pe îndelete, mai înaltă acum pe solul tare şi uniform, deconcertată, avansând pieziş, restabilind vechi ocolişuri, scurtături piezişe, impuse cândva de copaci şi de tăietorii de piatră. Se uita la bărbaţi şi vedea înălţându-se bazinele enorme. Amuşina văzduhul, aştepta singurătatea de la cinci după-amiaza, ritul zilnic, absurdul cucerit, devenit aproape obicei.

Mai întâi a fost aţâţarea de neînţeles a puţului însuşi, gaura neagră care se afunda în pământ. I-ar fi fost de ajuns. Dar a descoperit curând o pereche de bărbaţi care lucrau cu torsurile goale. Unul din ei, cel care mesteca tulpiniţa buruienii, îşi mişca neglijent bicepşii enormi; celălalt, înalt şi slab, mai lent, mai tânăr, trezea mila, dorinţa de a-l ajuta, trecându-i o cârpă peste fruntea asudată.

Nu ştia cum să plece de-acolo şi să se mintă singură.

Bătrânul fuma, aşezat incomod pe un trunchi de copac. O privea impasibil.

- Muncesc? a întrebat ea, fără nici un interes.

- Da, doamnă, muncesc. Exact ceea ce trebuie să facă în mod obișnuit, în fiecare zi de muncă. De asta-s eu aici. Pentru asta şi pentru alte lucruri pe care le ghicesc. Dar nu-s Dumnezeu. Presimt, abia, şi ajut când pot.

Fântânarii o salutau, dând o singură dată din capetele lor cordiale şi taciturne. Arareori puteau inventa un subiect de vorbă, pretexte care să aibă efect câteva minute. Ea şi cei doi fântânari, uriaşul liniştit, cu basca mereu pe cap şi mestecând o buruiană pe care n-ar mai fi putut-o arunca în grădina astupată, şi celălalt, foarte tânăr şi slab, prostit de foame, bolnav. Pentru că bătrânul nu vorbea, şi-şi putea petrecea nemişcat ziua întreagă, în picioare ori aşezat pe pământ, răsucindu-şi ţigările una după alta.

Săpau, măsurau şi asudau ca şi cum ei i-ar fi putut păsa de ceva din toate acelea, ca şi cum ea era vie şi în stare să ia parte cumva. Ca şi cum ea ar fi fost cândva stăpâna arborilor dispăruţi şi a pajiştilor moarte. Vorbea despre orice, cu o politeţe şi un respect exagerate, cu o formă de tristeţe care contribuia la unire. Vorbea despre orice şi lăsa mereu frazele neterminate, aşteptând să se facă ora cinci după-amiază şi bărbaţii să plece.

Casa era înconjurată de un cerc de arbuşti de gărdurariţă. Erau de-acum copaci înalţi de trei metri, deşi trunchiurile lor păstrau o suplețe adolescentină. Fuseseră plantaţi foarte aproape unul de celălalt, dar ştiuseră să crească fără să se deranjeze, sprijinindu-se unul de altul, amestecându-şi spinii.

La cinci după-amiază, fântânarii îşi imaginau că auzeau un clopot, iar bătrânul ridica braţul. Aruncau la loc uneltele, la umbra răcoroasă a şopronului, salutau şi plecau. Bătrânul în faţă, animalul cu basca şi slabul cocârjat în urma lui, pentru ca norii şi ce mai rămăsese din soare să ia cunoştinţă de respectarea ierarhiei. Înceţi toţi trei, fumând calm, fără chef.

De la catul de sus, cu spatele la strigătele din leagăn, femeia îi spiona ca să se asigure. Aştepta neclintită zece ori cincisprezece minute. Apoi cobora în ceea ce fusese cândva grădina ei, ocolind obstacole ce nu mai existau, bocănind cu tocurile pe ciment, până ajungea la cercul gărdurariţelor. Nu mergea mereu prin acelaşi loc, firește. Putea să iasă pe poarta mare de fier pe

care o foloseau fântânarii, făcând vizite imaginare; putea să fugă pe uşa de la garaj, deschisă ori de câte ori maşina era afară.

Dar alegea, fără convingere, fără să dorească adevărul, jocul inutil şi sângeros cu gărdurariţele, contra lor, plante ori copaci. Căuta, fără nici o intenţie, fără nici un scop, să-şi croiască drum printre trunchiuri şi spini. Gâfâia o vreme, deschizând larg mâinile. Şi termina întotdeauna prin a da greş, acceptând eşecul, spunând "da" cu o strâmbătură, un zâmbet.

Apoi trecea prin amurg, lingându-şi mâinile, privind cerul primăverii abia născute şi cerul încordat, promiţător, al primăverilor viitoare, pe care poate că avea să le străbată fiul ei. Gătea, se ocupa de copil şi, cu o carte mereu prost aleasă, începea să-l aştepte pe bărbat, într-unul dintre jilţurile înflorate ori întinsă pe pat. Ascundea ceasurile şi se punea pe aşteptat.

Dar, noapte de noapte, sosirile bărbatului erau identice şi se puteau confunda între ele. În ajun de octombrie s-a nimerit să citească: "Închipuiţi-vă tristeţea tot mai mare, dorul de ducă, sila neputincioasă, supunerea, ura." Bărbatul a băgat maşina în garaj, a traversat curtea cimentată şi a urcat. Era acelaşi dintotdeauna, iar fraza pe care ea abia o citise n-a izbutit să facă altul din el. Se plimba prin dormitor, sunând din chei, spunând istorii simple ori complicate din acea zi, minţind-o, plecându-şi uneori, în pauze, faţa proeminentă şi ochii tot mai mari. La fel de trist ca ea, poate.

În acea noapte, femeia a uitat de sine şi a vrut, cum nu mai făcuse de multe luni. Tot ceea ce i-ar fi făcut fericiţi ori i-ar fi ajutat să uite era binevenit, sfânt. Sub lumina mică, pe jumătate ascunsă, bărbatul a adormit în cele din urmă, aproape zâmbitor, calm. Fără somn, întorcându-se de unde plecase, ea a descoperit fără uimire, fără tristeţe, că încă din copilărie n-avusese altă fericire adevărată, solidă, în afara verdeţii furate grădinii. Doar asta, acele lucruri schimbătoare, acele culori. Şi s-a gândit, până la primul plâns al copilului, că el intuise faptul acesta şi că voise s-o lipsească de singurul lucru de care îi păsa într-adevăr. Să distrugă grădina, s-o privească în continuare blând, cu ochii limpezi înconjuraţi de cearcăne, să-şi joace zâmbetul indirect şi ambiguu.

Când s-au făcut auzite zgomotele dimineţii, femeia îşi dezvelea dinţii către tavan, gândindu-se de nenumărate ori la prima parte din Ave Maria. Nimic mai mult, căci nu putea accepta vorbe moarte. Recunoştea că nu fusese nicicând înşelată, accepta că temerile, confuziile

şi îndoielile copilăriei sale fuseseră justificate: viaţa era un amestec de imprecizii, laşităţi, minciuni difuze, nu întotdeauna în chip obligatoriu intenţionate.

Dar îşi aducea aminte, acum cu şi mai mare forţă, de senzaţia de escrocherie pe care o descoperise la sfârşitul copilăriei, atenuată în adolescenţă de dorinţe şi speranţe. Nu ceruse nicicând să se nască, nu dorise nicicând ca împerecherea, poate momentană, trecătoare, de rutină, a două persoane în pat (mama, tata, după aceea şi pe vecie) s-o aducă pe lume. Şi, mai ales, nu fusese consultată cu privire la viaţa pe care se văzuse obligată s-o cunoască şi s-o accepte. O singură întrebare pusă anterior, şi ar fi refuzat imediat, cu groaza corespunzătoare, intestinele şi moartea, nevoia de vorbe pentru a comunica şi a încerca să-l înţeleagă pe celălalt.

- Nu, a zis bărbatul, când ea a adus micul dejun din bucătărie. N-am de gând să fac nimic contra lui Mendel. Nici măcar să dau o mână de ajutor.

Era îmbrăcat cu o grijă ciudată, de parcă nu se ducea la birou, ci la o petrecere. În faţa costumului nou, a cămăşii albe şi a cravatei pe care o purta întâia oară, ea a pierdut minute întregi ca să-şi amintească şi să aibă încredere în amintirea ei. Aşa fusese pentru ea în timpul logodnei. S-a mişcat uluită şi neîncrezătoare, uşurată de angoase şi de ani.

Bărbatul a muiat o bucată de pâine în sos şi a dat farfuria la o parte. Femeia a văzut cum sclipea, timidă şi cercetătoare, noua privire ce venea la ea dinspre masă ori pe care ea trebuise s-o inventeze.

- Mă duc să ard cecul lui Mendel. Ori pot să ţi-l fac cadou. Oricum, e o chestiune de zile. Bietul om.

Ea a trebuit să adaste o vreme. Apoi a izbutit să plece de lângă şemineu şi s-a aşezat în faţa bărbatului slab, fără să sufere, răbdătoare, aşteptându-l să plece.

Când a auzit stingându-se zgomotul maşinii pe şosea, a urcat în dormitor; a găsit imediat revolverul mic şi inutil, cu intarsii de sidef, şi s-a uitat la el fără să-l atingă. Afară, vara încă nu sosise, deşi primăvara înainta cu furie, iar zilele, lucrurile mici nu puteau şi nici n-ar fi vrut să se oprească.

Seara, după ritul cu solzii şi liniile leneşe de sânge de pe mâini, femeia a învăţat să cânte odată cu păsările şi a aflat că Mendel dispăruse împreună cu bărbatul slab. Era posibil să nici nu fi existat vreodată. Rămânea copilul de la catul de sus, dar el n-o ajuta să-şi mai îmblânzească singurătatea. Nu fusese nicicând cu Mendel, nu-l cunoscuse niciodată şi nici nu-i văzuse trupul scurt şi musculos; nu aflase nicicând de îndârjita-i voinţă masculină, de râsul lui uşor, de indiferenta-i compenetrare cu fericirea. Tăietura din frunte se scurgea acum domol de-a lungul nasului.

Copilul a plâns şi ea a trebuit să urce. Bătrânul fuma aşezat pe o piatră, atât de liniştit, atât de inexistent, că părea să facă parte din piatra pe care şedea. Ceilalţi doi erau invizibili, în fundul unui puţ. Sus, l-a consolat pe copil şi a zărit pe podea costumul mototolit al bărbatului. A scociorât, a privit hârtii pline cu cifre, monede, un document. În fine, misiva.

Avea un scris feminin, foarte frumos şi limpede, impersonal. N-avea nici două pagini, iar semnătura avea un sens neînţeles: *Másam*. Dar sensul scrisorii, acumularea de prostii, jurăminte, fraze care aveau pretenţia să ilustreze simultan ingeniozitatea şi talentul, era foarte limpede. “Trebuie să fie foarte tânără, şi-a zis femeia, fără milă şi invidie; aşa scriam şi eu, îi scriam.” N-a găsit fotografii.

Sub *Másam*, bărbatul scrisese cu cerneală roşie: “Va avea şaisprezece ani şi va veni fără veşminte pe deasupra şi pe sub pământ, ca să stea cu mine câtă vreme vor dura acest cântec şi această speranţă.”

N-a simţit niciodată gelozie faţă de bărbat, nici nu l-a putut urî; poate că a simţit niţel asta faţă de viaţă, de propria-i neînţelegere, de un vag pustiu de bine pe care i-l făcuse lumea. Săptămâni la rând, au continuat să ducă aceeaşi viaţă ca până atunci. Dar el n-a întârziat să simtă schimbarea şi a priceput că refuzurile şi scuzele deveneau treptat o depărtare blândă, lipsită de ostilitate.

Vorbeau, dar în realitate nu mai stăteau de vorbă. Impasibilă, ea ocolea scânteile rugătoare ce săreau uneori din ochii bărbatului. “E ca şi cum aş fi murit de luni de zile, ca şi cum nu ne-am fi cunoscut niciodată, ca şi cum n-ar fi lângă mine.” Nici unul din ei n-aştepta nimic. Fraza n-avea să vină, iar ochii se fereau. Bărbatul se juca cu scrumiera şi ţigara; ea întindea unt şi jeleu pe pâine.

Când el sosea la miezul nopţii, femeia se oprea din citit, se făcea că dormea ori vorbea despre munca din grădină, cămăşile prost spălate, copil şi preţul mâncării. El o asculta fără să pună întrebări, lipsit de curiozitate, fără să fi adus nimic adevărat de povestit. Apoi scotea o sticlă din dulap şi bea până-n zori, singur ori cu o carte în mână.

În aerul nopţii de vară, ea îi spiona profilul ascuţit, ceafa, unde fire albe imprevizibile apăruseră doar cu câteva zile mai înainte, iar părul începea să se rărească. A renunţat să mai simtă milă faţă de sine şi şi-a transferat-o asupra bărbatului. Acum, ori de câte ori se întorcea acasă, el refuza să mănânce. Se ducea la dulap şi bea toată noaptea, chiar şi în zori. Întins în pat, vorbea uneori cu glas străin, fără să i se adreseze nici ei, nici tavanului; istorisea lucruri fericite şi incredibile, inventa oameni şi întâmplări, împrejurări simple ori îndoielnice.

S-a hotărât în noaptea când bărbatul a sosit foarte devreme, n-a vrut nici să citească, nici să se dezbrace şi i-a zâmbit înainte de a vorbi. “Vrea să ajute timpul să treacă. Are să-mi spună o minciună exact atât de lungă cât îi convine. Ceva incrustat absurd în vieţile noastre, în mortăciunea asta de istorie pe care o trăim.” Bărbatul a adus un pahar abia golit şi i-a oferit altul plin. Ştia de foarte mulţi ani că ea n-avea să se atingă de băutură. N-o lăsase să se bage în pat, o găsise în fotoliul mare, privindu-şi cartea de nenumărate ori, cu vorbele pe care le ştia pe de rost: “Închipuiţi-vă tristeţea tot mai mare, dorul de ducă, sila neputincioasă, supunerea, ura.”

Bărbatul s-a aşezat în faţa ei, a ascultat noutăţile obişnuite, a consimţit în tăcere. Când pauza a fost gata să moară, a spus, cu alte vorbe:

- Bătrânul. Ăla care câştigă, fumează și privește fără nici un interes munca argaţilor. A făcut un an de seminar şi câteva luni de arhitectură. Vorbeşte despre o călătorie la Roma. Cu ce bani, nenorocitul de el? Nu ştiu după câtă vreme, câţiva ani în orice caz, a decis să reapară pe la noi prin oraş. Se deghizase în popă. Minţea, fără să se dea mare, inducând în eroare şi sugerând căi greşite. Nu se ştie cum a putut sta două zile şi două nopţi la seminar. A încercat să obţină ajutor pentru construirea unei capele. Arăta, desfăşurate, cu o îndărătnicie aidoma furiei, planuri albăstrui. Până la urmă, l-au dat iar afară, cu toate că s-a oferit să-şi asume cheltuielile, să strângă personal banii necesari.

- Poate că atunci, nu mai înainte, s-a travestit, îmbrăcând o sutană, şi a bătut din poartă în poartă după ajutor. Nu pentru el, ci pentru capelă. Se pare că izbutea să convingă datorită fervorii

şi istoriei neclare a eşecului său. Avusese viclenia de a depune treptat la judecătorie banii pe care îi primea. Astfel încât, când au intervenit adevăraţii preoţi, a trebuit să accepte o amendă, pe care n-a plătit-o el, şi câteva zile de închisoare. După aceea, nimeni n-a mai putut să-l împiedice să se ocupe de construirea caselor. A făcut acoperişurile atâtor orori din jurul nostru, aici, în Villa Petrus, că oamenii îi spun "constructorul". Poate că unul sau altul îi spun şi "domnule arhitect". Nu ştiu dacă-i adevărat ori nu. Cine şi-ar pierde vremea să afle aşa ceva?

- Şi dacă ar fi adevărat? a murmurat ea pe deasupra paharului.

- În orice caz, nu-i povestea noastră.

Ea s-a răsucit în pat. S-a gândit la oricine-ar fi viu ori ar fi împlinit ritul de neînţeles de a trăi, la oricine-ar trăi ori ar fi făcut-o cu veacuri în urmă, punând întrebări care nu obţineau decât bine ştiuta tăcere. Bărbat ori femeie, tot aia era de-acum încolo. S-a gândit la fântânarul uriaş, la oricine, la compasiune.

- Atâta vreme cât îşi face da..., a început să spună bărbatul; însă a sunat telefonul şi el s-a ridicat, slab şi sprinten, mergând cu paşi lungi, dar leneşi. A vorbit pe coridorul întunecos şi s-a întors în dormitor cu faţa plictisită, aproape furios.

Ea n-a avut nevoie să-i cerceteze faţa ca să înţeleagă, ca să-şi aducă aminte că ştiuse de la început care era secretul istoriei incongruente despre bătrân; că el vorbise şi ea ascultase numai ca să aştepte împreună telefonul, confirmarea întâlnirii.

- Más Am, a pronunţat femeia, abia surâzând, simţind că necazul creştea fără să se întoarcă împotriva ei. Şi-a băut paharul dintr-o duşcă şi s-a ridicat ca să aducă sticla şi s-o pună pe măsuţă, lângă ea.

Bărbatul n-a înţeles şi a rămas aşa, fără să priceapă şi fără să răspundă.

- Dar, dacă ţi se pare că-i mai bine să rămân..., a insistat.

Femeia a zâmbit iar, privind drept la perdeaua care se mişca leneş în dreptul ferestrei.

- Nu, a replicat. Şi-a umplut paharul din nou şi s-a aplecat să bea fără să verse vreo picătură, fără să se ajute cu mâinile.

Bărbatul a rămas o vreme în picioare, tăcut, neclintit. Apoi s-a întors pe coridor, să-și caute pălăria şi paltonul. Ea a aşteptat, liniştită, zgomotul maşinii; apoi, aproape fericită în centrul precis al singurătăţii şi tăcerii, şi-a scuturat capul prostit şi şi-a turnat încă o dată coniac în pahar. Era hotărâtă, sigură că era inevitabil, bănuia că-l iubise încă de când văzuse puţul şi că, înăuntru, erau toracele bărbatului care îl săpa, braţele enorme şi albe care împlineau fără nici un efort ritmul muncii. Dar nu putea renunţa la neîncredere: nu izbutea să se convingă că ea era cea care alegea, ci credea că altcineva, alţii sau altceva, hotărâseră pentru ea. A fost uşor şi ea ştia asta de multă vreme. A aşteptat în grădină, de fapt în ceea ce mai rămăsese din aceasta, tricotând fără interes ca întotdeauna, până ce bestia a ieşit din peşteră, a luat un urcior cu apă şi s-a dus că caute furtunul ca să se răcorească. I-a făcut un semn şi l-a adus. Lângă garaj, a îndrăznit să pună câteva întrebări prosteşti. Nu se priveau. Ea a întrebat dacă se mai puteau căţăra iar pe acolo flori şi plante, arbuşti ori bălării, orice formă vegetală şi verde.

Bărbatul s-a lăsat pe vine şi a scormonit cu unghiile murdare şi roase bucăţica de pământ nisipos din faţa lui.

- Se poate, a zis, ridicându-se. Totul e să vrei, să ai niţică răbdare şi grijă.

Iute, voluntară, fără să-l fi auzit, ţinându-şi mâinile unite la spate, privind cerul înnorat şi ameninţarea lui, femeia a poruncit în şoaptă:

- După ce pleacă toţi. Şi să nu ştie nimeni. Juri?

Impasibil, străin, fără să priceapă, bărbatul şi-a atins tâmpla şi a consimţit cu vocea lui greoaie.

- Întoarce-te la şase şi intră pe poarta mare.

Uriaşul a plecat fără să-şi ia rămas-bun, greoi şi legănat. Bătrânul a ascultat îngerii anunţând că era cinci după-amiaza şi a dat semnalul de plecare. În seara aceea, ea a lăsat gărdurariţele în pace; căindu-se, înceată, somnambulă şi neîncrezătoare, a urcat scara şi s-a ocupat de copil. Apoi, de la fereastră, a început să urmărească drumul, privind cum cerul se făcea tot mai vânăt. “Sunt nebună, ori am fost şi continuu să fiu, şi asta-mi place”, îşi repeta cu un surâs invizibil de fericire. Nu intenţiona nici să se răzbune, nici să-şi ia revanşa; abia dacă se gândea, uşor, la neînţeleasa ei copilărie de departe, la lumea de minciuni şi neascultări.

Bărbatul a ajuns la poarta mare la ora şase, cu buruiana de mestecat la ureche. Ea l-a lăsat să meargă un timp pe cimentul turnat peste grădina ucisă. Când uriaşul s-a oprit, a coborât alergând – toba iute şi ritmată a treptelor sub tocuri – şi s-a apropiat, minionă, aproape atingându-i trupul enorm. I-a mirosit sudoarea, i-a contemplat prostia şi neîncrederea în ochii care-i clipeau. Ridicându-se pe vârfuri, uşor furioasă, a scos limba ca să-l sărute. Bărbatul a gâfâit şi a întors capul la stânga.

- Se poate în şopron, a propus.

Ea a râs delicat şi scurt; a privit cu calm gărdurariţele, ca şi cum îşi lua rămas-bun de la ele. Ţinea mâna pe încheietura uneia din mâinile bărbatului.

- Nu în şopron, a replicat dulce, în cele din urmă. E foarte murdar, foarte incomod. Ori sus, ori deloc. L-a dus până la uşă ca pe un orb şi l-a ajutat să urce scara. Copilul dormea. În chip misterios, dormitorul era neschimbat, nebiruit. Dăinuiau patul lat şi roşietic, câteva mobile, barul cu băuturi, perdelele neliniştite, aceleaşi podoabe, glastre pentru flori, tablouri, sfeşnicul.

Surdă, distantă, l-a lăsat să vorbească despre vreme, grădini şi recolte. Când fântânarul a sfârşit al doilea pahar, s-a apropiat de pat şi a dat alte porunci. Nicicând nu-şi închipuise că un bărbat gol-puşcă, cu totul real şi al ei, putea să fie atât de demn de admiraţie şi de teamă. A recunoscut dorinţa, curiozitatea, vechiul sentiment al sănătăţii, amuţit de scurgerea anilor. Acum îl privea cum se apropia, devenind conştientă de ura pe care o simţea faţă de superioritatea fizică a celuilalt, faţă de tot ce era viril, faţă de cel care poruncea şi de cel care n-avea nevoie să pună întrebări fără rost.

L-a chemat pe fântânar şi l-a ţinut lângă ea, obscen şi obedient. Dar nu s-a putut de mai multe ori, fiindcă fuseseră creaţi diferit, definitiv şi insurmontabil dintr-un capriciu. Bărbatul s-a îndepărtat bodogănind, cu gâtlejul blocat şi odios:

- Întotdeauna-i aşa. Întotdeauna mi s-a întâmplat, spunea cu tristeţe amintindu-şi, fără nici o urmă de mândrie.

Au auzit plânsul copilului. Fără vorbe, fără violenţă, ea l-a făcut pe bărbat să se îmbrace, spunându-i minciuni, în vreme ce-i mângâia obrajii bărboşi:

- Altă fată, a şoptit în chip de rămas-bun şi mângâiere.

Bărbatul s-a reîntors în noapte, muşcând poate din buruiană, călcând în picioare furia, eşecul vechi şi nedrept.

(Cât despre narator, el e autorizat să facă doar socoteli în timp. Poate repeta în zori, în van, un nume interzis de femeie. Poate ruga să i se dea lămuriri, are voie să rateze şi să-şi şteargă la trezire lacrimi, muci şi ocări.)

Poate că s-a întâmplat a doua zi. Poate că bătrânul, cu faţa slabă, mai bătrână ca el, liberă să se exprime, a mai aşteptat o vreme. Să presupunem că o jumătate de săptămână. Până ce a văzut-o hoinărind prin ceea ce fusese o grădină, între casă şi şopron, atârnând scutece pe sârmă.

A aprins ţigara slabă şi, înainte de a mişca, le-a şopocăit prost dispus argaţilor:

- Vreau să ştiu dacă ne dau chenzina mai înainte.

Foarte încet, aproape gemând, a izbutit să se desprindă de scaun şi s-a dus şchiopătând către femeie. A găsit-o deznădăjduită, mai copilăroasă ca oricând, aproape la fel de ruptă de lume şi de promisiunile acesteia ca şi el. Seminaristul arhitect a privit-o cu milă, frăţeşte.

- Ascultă, doamnă, i-a cerut el. N-am nevoie să-mi dai vreun răspuns. Nici măcar nu aştept vorbe de la dumneata.

A scos cu greutate dintr-un buzunar al pantalonilor un pumn de trandafiri abia înfloriţi, miraculos de mici, vulgari, cu tulpinile rupte. Ea i-a luat fără şovăială, i-a învelit într-o cârpă umedă şi a continuat să aştepte. Nu-şi pierduse încrederea; şi ochii obosiţi ai bătrânului nu foloseau decât ca să lase loc vechii dorinţe de a plânge, care n-avea legătură nici cu viaţa ei actuală, nici cu ea însăşi. Şi n-a spus mulţumesc.

- Uite ce-i, fato, i-a cerut din nou bătrânul, trandafirii ăştia-s ca să uiţi ori ca să ierţi. E tot aia. N-are importanţă, nu vrem să ştim despre ce vorbim. Când florile au să moară şi va trebui să le arunci, gândeşte-te că suntem, fie că ne place, fie că nu, fraţi întru Hristos. Ţi s-or fi spus multe despre mine, chiar dacă stai singură. Dar nu-s nebun. Văd şi înghit.

A lăsat capul în jos, în chip de salut, şi s-a dus. Ostenit de monolog, începea să audă în văzduhul liniştit şi furtunos al serii preludiul celor cinci dangăte de clopot.

- Să mergem, le-a zis fântânarilor. Se pare că n-avem o chenzină avans.

După mai multe nopţi petrecute între aşteptare şi o nădejde fără ţel, una singură, înainte de plictisul cărţii şi somnului de nestăpânit, a auzit zgomotul maşinii în garaj, fluieratul firav care suia cu grijă scara. Neştiutor, nevinovat, în definitiv, de atâtea lucruri, bărbatul fluiera *The man I love*.

Femeia l-a privit cum se mişca, s-a strâmbat la el în chip de salut, a acceptat paharul întins.

- Ai fost la medic? l-a întrebat. Ai promis ori ai jurat?

Profilul osos a zâmbit fără să se întoarcă, fericit să-i dea ceva.

- Da. Am fost. Nu-i nimic. Un bărbat scheletic despuiat în faţa unui grăsan paşnic. Rutina plăcilor şi a analizelor. Un bărbat gras în halat, poate nu exagerat de curat, care nu crede în ciocănaşul şi stetoscopul lui, nici în reţetele pe care le scrie. Nu, nu se întâmplă nimic din ceea ce ei ar putea înţelege şi vindeca.

Ea a acceptat, pentru întâia oară, alt pahar plin ochi. A mişcat din degete şi s-a ivit o ţigară. A râs şi şi-a înţepenit trupul, ca să nu tuşească. Bărbatul o privea uimit, aproape fericit. A făcut un pas, vrând să se aşeze pe pat, dar ea s-a îndepărtat lent de cearşafuri, de mângâierea părintească. Şi a tras înainte, grijulie, din ţigara fumată pe jumătate, ce continua să ardă.

Stătea cu spatele, când a întrebat:

- De ce te-ai însurat cu mine?

Bărbatul i-a privit un timp formele slabe, părul strâns pe ceafă; după aceea s-a tras înapoi, spre fotoliu şi masă. Alt pahar, altă ţigară, repede şi sigur. Întrebarea femeii îmbătrânise, sublinia riduri, se întindea dezordonat, ca o iederă prinsă cu unghiile de-un zid. Dar a trebuit să câştige timp; fiindcă femeia, deşi ei n-au ajuns s-o ştie vreodată, deşi nimeni n-a ştiut niciodată, era mai inteligentă şi mai nefericită decât bărbatul slab, soţul ei.

- N-aveai bani, n-am făcut-o pentru ei, a dat să glumească bărbatul. Banii au venit după aia, n-a fost vina mea. Mama ta, fraţii tăi.

- M-am tot gândit și eu la asta. Nimănui nu i-ar fi dat prin minte. Şi, în plus, pe tine nici nu te interesează banii. Ceea ce-i mai rău, mă gândesc uneori. Deci revin: de ce te-ai însurat cu mine?

Bărbatul a fumat o vreme tăcut, dând din cap în semn că da, lăţindu-şi buzele fără sânge pe deasupra paharului.

- Să-ţi spun tot? a întrebat, în cele din urmă; era laş şi plin de milă.

- Fireşte că tot. Femeia s-a ridicat în coate în pat, ca să vadă cum el nu-şi mai putea ţine capul drept şi hotărât.

- N-am făcut-o nici pentru că aşteptai un copil de la Mendel. N-a fost milă şi nici dorinţa de a-mi ajuta aproapele. Pe atunci era foarte simplu. Te iubeam, eram îndrăgostit. Era iubirea.

- Şi s-a dus, a zis ea din pat, aproape urlând. Dar, inevitabil, şi întrebând.

- Pe ascuns, cu multă viclenie şi trădare. S-a dus; n-aş putea să spun dacă a durat săptămâni ori luni de zile, sau a preferat să dispară delicat, ceas după ceas. E atât de greu de explicat. Presupunând că aş şti, că aş înţelege. Aici, în staţiunea balneară pe care a inventat-o Petrus, erai copila. Cu sau fără fătul care mişca. Copila aproape femeie, care poate fi privită cu melancolie, cu simţământul înspăimântător că nu mai e cu putinţă. Părul se duce, dinţii putrezesc. Şi, mai ales, conştiinţa faptului că la tine se năştea curiozitatea, iar eu începeam să mi-o pierd. E posibil ca tocmai căsnicia mea cu tine să fi fost ultima mea curiozitate adevărată.

Ea a continuat să aştepte, în van. În fine, s-a ridicat, şi-a pus un halat şi l-a înfruntat pe bărbat la masă.

- Totul? a întrebat. Eşti sigur? Te implor. Şi dacă e nevoie să îngenunchez... Pe acest mic trecut pe care ne ajutăm reciproc să-l călcăm în picioare, fără nici o înţelegere, liberi, pe trecutul asupra căruia, umăr la umăr, din raţiuni de spaţiu, ne aplecăm, ca să ne fie mai uşor...

Cu ţigara atârnându-i dintre buzele subţiate, bărbatul s-a întors spre ea, trosnindu-i gâtul. Fără milă şi mirare, biruită de obişnuinţă, ea a privit chipul cadavrului.

- Totul? şi-a bătut joc bărbatul. Încă? se adresa paharului ridicat, clipelor pierdute, celui care credea că era. Totul? Poate că nu pricepi. Am vorbit de-acum, cred, despre copilă.

- Despre mine.

- Despre copilă, a stăruit el.

Vocea, confuziile, lentoarea grijulie a mişcărilor. Era beat, în pragul grosolăniei. Ea a surâs, invizibil şi fericit.

- Asta am zis, a continuat bărbatul pe îndelete, atent. Cea pe care orice tip normal o caută, o inventează, o găseşte ori e făcut să creadă că a găsit-o. Nu cea pe care o înţelege, ocroteşte, răsfaţă, ajută, îndrumă, corijează, perfecţionează, sprijină, sfătuieşte, conduce şi administrează. Nimic din toate astea, mulţumesc.

- Eu?

- Da, acum; şi toate blestematele lucruri ce mai rămân. S-a sprijinit de masă, ca să meargă la baie.

Ea şi-a scos halatul, cămaşa de noapte ca de orfelinat, şi l-a aşteptat. L-a aşteptat până l-a văzut ieşind gol-puşcă şi curat din baie, până a mângâiat-o vag şi, întins lângă ea în pat, a început să respire ca un copil, în pace, fără amintiri şi păcat, cufundat în tăcerea inconfundabilă în care femeia îşi îneacă plânsul, exasperarea îmblânzită, simţul atavic al nedreptăţii.

Cu al doilea fântânar, cel slab şi leneş, cel care părea că nu înţelegea viaţa şi nici nu-i cerea să aibă vreun sens, vreo soluţie, a fost mai uşor, a fost mai al ei. Poate datorită felului de a fi al acestuia, poate pentru că a fost al ei de mai multe ori.

După ora cinci se rănea în gărdurariţe, închizând ochii. Îşi lingea încet mâinile şi încheieturile. Dizgraţios, şovăielnic, fără să priceapă, al doilea fântânar sosea la şase şi se lăsa dus în şopronul care mirosea a ţarc şi oaie.

Odată despuiat, devenea copil, temător şi rugător. Femeia s-a folosit de toate amintirile şi inspiraţiile ei neaşteptate. S-a obişnuit să-l scuipe şi să dea cu pumnii în el, şi a descoperit, între peretele de zinc şi tavan, un bici vechi, neuns, părăsit.

Se distra fluierându-l ca pe un câine, pocnind din degete. O săptămână, două sau trei.

Dar fiecare lovitură, umilinţă, câştig şi bucurie o introduceau în plenitudinea şi sudoarea verii, împingând-o spre punctul culminant, după care nu mai putea urma decât coborâşul.

Fusese fericită cu băiatul, adeseori plânseseră împreună, ignorând fiecare motivul celuilalt. Dar, fatalmente lentă, femeia a trebuit să revină la sexualitatea deznădăjduită, la nevoia iubirii. Era mai bine, a crezut, să fie singură şi tristă. Nu i-a mai revăzut pe fântânari; cobora în amurg, după şase, şi se apropia cu grijă de copacii din cerc.

- Sânge, o deştepta bărbatul, când se întorcea în zori; sânge pe mâini şi pe faţă.

- Nu-i nimic, răspundea ea, aşteptând să-i revină somnul. Încă îmi mai place să mă joc cu copacii.

Într-o noapte, bărbatul s-a întors ca s-o trezească; şi-a turnat un pahar şi şi-a slăbit cravata. Aşezată în pat, femeia i-a auzit râsul şi l-a comparat cu zgomotul limpede, obraznic, de neoprit pe care îl auzise cu ani în urmă.

- Mendel, a zis soţul, în cele din urmă. Minunatul, irezistibilul tău prieten Mendel. Şi, ca atare, prietenul meu de suflet. A fost arestat ieri. Şi nu din pricina hârtiilor şi actelor mele, ci pentru că aşa trebuia să sfârşească.

- Mendel, a spus ea, uimită, incapabilă să priceapă, să ghicească.

- Şi eu, ia te uită, a murmurat bărbatul, ca pe un adevăr, neştiind întreaga ziulică dacă îi fac o favoare, predându-i hârtiile alea murdare judecătorului ori punându-le pe foc.

Până când, la jumătatea verii, a sosit seara prevăzută cu mult mai înainte, când încă îşi mai avea grădina sălbatică şi nu veniseră fântânarii s-o distrugă.

A mers prin grădina turtită sub ciment şi s-a aruncat, zâmbitoare, cu tehnica ei veche şi cunoscută, peste gărdurarițele şi durerile ei.

A căzut în atitudini de blândeţe şi docilitate, ca şi cum plantele ar fi devenit brusc nuiele de gumă. Spinii nu mai aveau putere să rănească şi abia dacă picurau lăptos o apă vâscoasă şi molcomă, albicioasă, leneşă. A încercat şi alte trunchiuri, şi toate erau la fel, manevrabile, inofensive, picurând sevă.

La început a fost disperată, dar până la urmă a acceptat; era obişnuită. Era trecut de cinci după-amiază şi argaţii plecaseră. Smulgând în trecere câteva flori şi frunze, s-a oprit să se roage, în picioare, sub araucaria nemuritoare. Cineva striga, flămând ori înspăimântat, la catul de sus. Cu o floare stâlcită în mână, a început să urce scara.

I-a dat să sugă copilului până a simţit că a adormit. După aceea s-a binecuvântat şi şi-a târşâit paşii spre dormitor. A scociorât în şifonier şi a găsit, aproape imediat, printre cămăşi şi chiloţi, revolverul Smith and Wesson, inutil, neputincios. Totul era un joc, un rit, un prolog.

Dar a început să se roage din nou, privind luciul albăstrui al armei, şi a spus două jumătăţi de Ave Maria; a alunecat, căzând pe pat, a reluat prima oară şi a trebuit să se abandoneze, să plângă, să vadă iar luna din noaptea aceea, dăruindu-se ca o copilă. Ţeava rece a revolverului mort i-a traversat dinţii şi s-a sprijinit în cerul gurii.

S-a întors în odaia copilului şi i-a furat buiota. În dormitor, a băgat în ea revolverul Smith and Wesson, aşteptând, răbdătoare, ca ţeava să atingă temperatura corpului omenesc, pentru gura speriată.

A admis, fără ruşine, că ducea la împlinire o farsă. Apoi a ascultat, fără grabă, fără teamă, cele trei rateuri ale trăgaciului. A ascultat secundă de secundă a patra detunătură a glonţului care i-a zburat creierii. Fără să priceapă, a stat un timp în prima noapte cu lună, a crezut că-i şiroia iar pe gât gustul bărbatului, atât de asemănător ierbii proaspete, fericirii şi turismului estival. Înainta cu îndârjire către fiece nouă stradă a somnului şi a creierului distruse, către fiece moment de oboseală, urcând povârnişul interminabil, pe jumătate despuiată, strâmbă din cauza valizei. Luna continua să se facă tot mai mare. Perforând noaptea cu sânii ei mici, strălucitori şi tari ca zincul, femeia a mers înainte, până s-a cufundat în luna nemăsurată care o aşteptase, sigură de ea, ani întregi, nu prea mulţi.